

GRØNLANDSKE BRUGSFORENINGER

Af Sven Thomsen

Grønlandskommissionen af 1948 nævnte andelsbevægelsen som en mulighed for den grønlandske befolkning til selv at drive virksomheder i Grønland. Grønlandsudvalget af 1960 og sidst Grønlandsrådet har nævnt andelsbevægelsen som en naturlig afløsning for statsvirksomheder. Men allerede polarforskeren Knud Rasmussen foreslog efter sin hjemkomst i 1925 fra sin 5. Thule-ekspedition, at man i Grønland skulle lære af Alaska og begynde oplysningsarbejde om brugsforeninger. I 1946 gentog museumsinspektør Helge Larsen i en samtale med Grønlandsposten opfordringen om mere oplysning i Grønland om andelsbevægelsen.

Flere andre har siden talt og skrevet om andelsbevægelsens anvendelse i Grønland, men hvad er der sket indtil nu.

Fra forskellig side i Grønland er der rettet henvendelser til danske andelsorganisationer. Det har fortrinsvis drejet sig om oplysende materialer og film om andelsbevægelsen og i enkelte tilfælde om forslag til vedtægter for andelsforeninger. For at koordinere den bistand, der fra danske andelsorganisationer kunne ydes til Grønland, nedsattes i foråret 1962 „Andelsbevægelsens kontaktudvalg for Grønland“. Udvalget består af repræsentanter fra „Andelsudvalget“, der er samlende organ for dansk landbrugs andelsorganisationer, af repræsentanter fra „Det kooperative Fællesforbund“, der er samarbejdsorgan for byernes og arbejdernes kooperative virksomheder, og af repræsentanter fra „Fællesforeningen for Danmarks Brugsforeninger“.

Det er således den samlede danske andelsbevægelse og Kooperation, der står bag kontaktudvalget. Formålet er at yde bistand til kredse i Grønland, der arbejder med dannelse af andelsforeninger af enhver art, og at skabe kontakt til danske foreninger, der eventuelt måtte have virksomheder inden for beslægtede områder.

Her skal kontaktudvalgets virksomhed ikke omtales nærmere, udover at man fortrinsvis har arbejdet med almen oplysning om andelsbevægelsen og har ydet vejledning indtil stiftelsen af brugsforeningerne i Grønland.

I det følgende søges givet en redegørelse for starten af de første brugsforeninger i Grønland.

Nanortalik brugsforening.

Der er grund til at nævne to personer, direktør Hans C. Christiansen og daværende butiksbestyrer Adam Nielsen, der havde afgørende betydning for, at det blev i Nanortalik, den første grønlandske brugsforening blev dannet.

Adam Nielsen, der stammer fra Qornoq i Godthåbsfjorden, havde været elev hos KGH og kom senere til Danmark på uddannelse. Som elev i Ryslinge brugsforening og under højskoleophold lærte han den danske andelsbevægelse at kende. Efter et kursus på den danske Andelsskole ved Middelfart blev han i 1954 sendt til Nanortalik som butiksbestyrer hos KGH.

Adam Nielsen mente, at andelsforeningernes arbejdsform kunne bruges i Grønland, og talte med folk i Nanortalik om det, dog uden at møde større forståelse i de første år.

Først i 1961, da KGH tilbød befolkningerne i Qutdligssat og Nanortalik, at de kunne overtage de hidtidige KGH-butikker i en eller anden form for fællesskab, kom der gang i arbejdet.

I Qutdligssat blev der ikke stiftet nogen brugsforening – af let forståelige grunde vil nogle sikkert mene – men det kunne være interessant ved lejlighed nærmere at undersøge, hvorfor det ikke skete.

Den 15. maj 1961 afholdt direktør Hans C. Christiansen et møde i Nanortalik med kommunalbestyrelsen, hvor direktøren forelagde forslag om ændringer af KGH's forsyningstjeneste og nærmere præciserede forslaget om befolkningens eventuelle overtagelse af byens forsyning.

Forslaget blev modtaget med megen interesse, dog med skepsis af nogle. Mødet med direktøren gav anledning til et offentligt møde den 29. maj, hvor Adam Nielsen, der var kommunalbestyrelsesformand, forelagde direktørens tale og foreslog, at man nedsatte et arbejdsudvalg. Dette blev dog ikke vedtaget, da forsamlingen, der alle var grønlandere, mente, at sagen var af stor vigtighed og derfor ikke måtte behandles som en hastesag. Der var ca. 40 mødedeltagere, mange af byens indbyggere var på fangst efter klapmyds.

Den 19. oktober 1961 afholdtes et nyt møde af Kulturudvalget, hvor Adam Nielsen fortalte om brugsforeninger. Man blev enige om at søge dannet et arbejdsudvalg bestående af repræsentanter fra alle befolkningskredse.

Samtlige byens foreninger lod sig repræsentere; skolen, sygehuset og KGH var med, kun GTO ønskede ikke at lade sig repræsentere i udvalget, men tilbød teknisk rådgivning inden for „de i GTO-cirkulære nr. 101 angivne rammer“.

Arbejdsudvalgets 15 medlemmer samledes til det første møde den 10. november 1961 og vedtog følgende retningslinier for arbejdet:

Mandag den 9. marts 1964 om morgenen. Fungerende handelschef Aage Chemnitz overrækker butikkens nøgler til brugsforeningens formand, lærer Efraim Lyberth.

1. At oplyse befolkningen om brugsforeningsideen.
2. At undersøge, om der er mulighed for at realisere brugsforeningstanken.
3. Ud fra dette udarbejde et svar til KGH.

I vinteren 1961–62 afholdtes en grønlandssproget og en dansksproget studie-kreds, og der afsendtes en anmodning til FDB om tilsendelse af oplysende materialer.

I foråret 1962 fremkom fra KGH et udkast til overenskomst mellem KGH og en brugsforening i Nanortalik om overtagelse af forsyningen i byen.

I løbet af sommeren var 2 medlemmer af arbejdsudvalget på en 3 ugers studierejse til Danmark.

I juli måned blev afholdt en udstilling om brugsforeninger, og den 2. august var direktør Hans C. Christiansen i Nanortalik, hvor der blev holdt et møde med arbejdsudvalget. Forslaget til overenskomsten blev gennemgået.

Den 31. august afholdtes igen offentligt møde i Nanortalik. Da mødet blev afholdt en fredag, var der kun 16 deltagere. Forsyningschef H. Løvgren, KGH, var til stede, og kredsrevisor Hans Færch fra FDB indledte med at fortælle om danske brugsforeninger og om de hidtidige forhandlinger med KGH. Der blev stillet mange

spørgsmål – fortrinsvis om vedtægtsforslagets bestemmelser om solidarisk ansvar for en kommende brugsforenings forpligtelser.

Den 19. november var der atter offentligt møde med 140 deltagere, og der udspandt sig en livlig diskussion.

22. november afsendte arbejdsudvalget en anmodning til KGH, hvori man gav tilsagn om at søge en brugsforening dannet i begyndelsen af 1963, således at en bestyrelse kunne vælges og slutte endelig overenskomst med KGH.

I løbet af vinteren 1962-63 afholdtes flere udvalgsmøder og en „prøvegeneral-forsamling“.

Den stiftende generalforsamling i Nanortalik fandt sted den 2. april 1963 på skolen. Forud samme aften var der holdt et offentligt møde med 95 deltagere, hvor vedtægtsforslaget og overenskomsten med KGH blev gennemgået. Da den stiftende generalforsamling fandt sted, var der indmeldt 37 husstande.

At der kun indmeldte sig 37 i den nye brugsforening, skyldtes formentlig, at de fleste udsendte holdt sig tilbage, og mange grønlændere var blevet bange for de udsendes omtale af den store risiko ved at indmelde sig i en forening, hvor medlemmerne heftede solidarisk for foreningens gæld.

I løbet af sommeren og vinteren 1963 blev overtagelsesoverenskomsten mellem KGH og brugsforeningen forelagt for kommunalbestyrelsen i Nanortalik, ligesom Landsrådet blev hørt. Overenskomsten var også til udtalelse i det daværende „Folketingets Grønlandsudvalg“, og sluttelig blev den forelagt for Folketingets Finansudvalg til godkendelse.

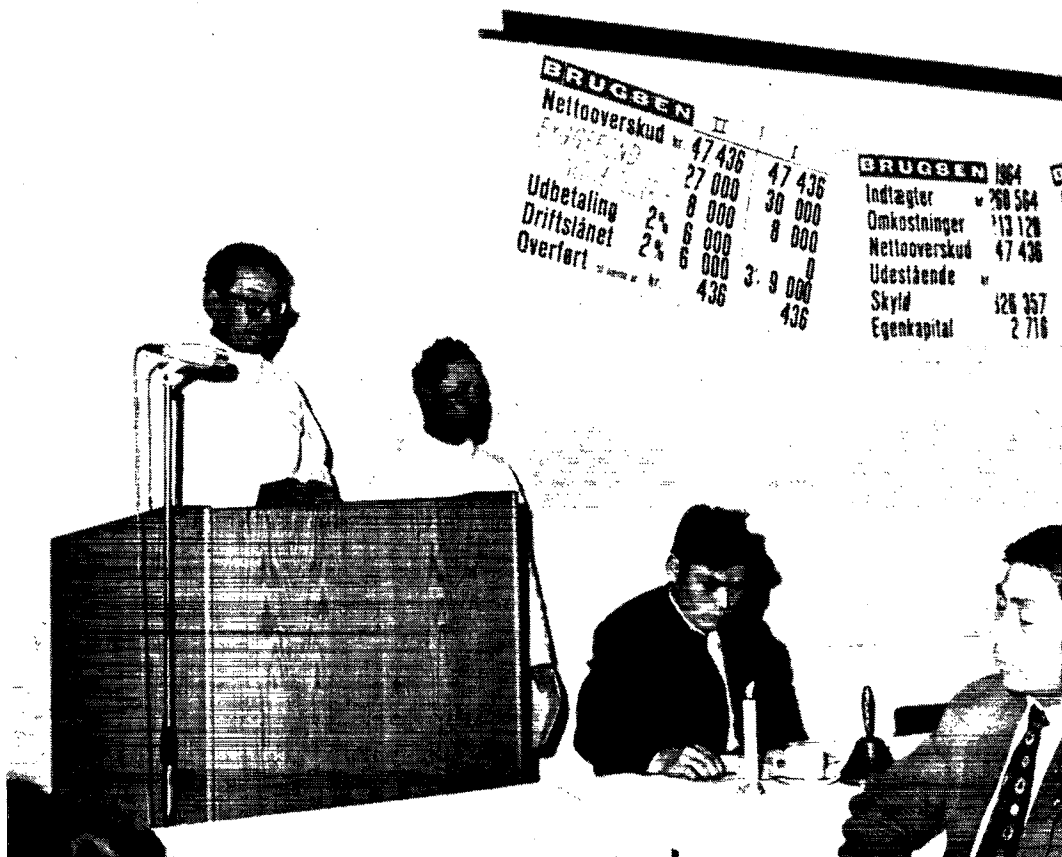
Efter næsten 3 års forberedelse kunne Nanortalik brugsforening endelig den 9. marts 1964 åbne døren for byens indbyggere.

I overenskomsten med KGH var fastsat, at brugsforeningen lejede KGII's hidtidige butik, og at man overtog varelageret på en langstrakt kredit.

De gunstige betingelser, brugsforeningen opnåede fra KGH ved overtagelsen, har ganske sikkert været stærkt medvirkende til, at starten for Grønlands første brugsforening er gået så godt. Men efter, hvad det har været muligt at få oplyst, har de overtagelsesbetingelser, brugsforeningen opnåede, ikke været bedre end betingelserne for overdragelsen af KGH's tidligere Gæstehjem og bageri i Godthåb til enkeltpersoner.

Da man i Nanortalik startede i lejede lokaler og overtog et varelager på lang kredit, skulle der ikke fremskaffes mange penge. Foreningen lånte 50.000 kr. af FDB, og beløbet er ved at være tilbagebetalt igen.

Kort efter overtagelsen ændrede man butikken til selvbetjening og opnåede Erhvervsstøttelån til nyt inventar, men samtidig var man i gang med at planlægge en helt ny, moderne butik, der blev taget i brug i maj 1966. Til byggeriet opnåedes lån

Første generalforsamling i Nanortalik Brugsforening efter overtagelsen. På talerstolen foreningens første formand, nu afdøde lærer Ifraim Lyberth, ved siden af foreningens uddeler, tidligere butiksbestyrer Adam Nielsen, der fungerer som tolk.

fra Erhvervsstøtte, og foreningens eget indskud på ca. 160.000 kr. havde man selv sparet op ved de foregående 2 års drift.

Siden stiftelsen er medlemstallet steget til 260, og regnskabsafslutningen i 1967 viste, at foreningen nu har en egenkapital på ca. 320.000 kr. Det årlige salg er på ca. 4 mill. kr., og man er ikke kommet sovende til dette resultat. Der er i byen foruden brugsforeningen en moderne selvbetjeningsbutik, der ejes af en tidligere udsendt.

Når starten og forberedelserne i Nanortalik er så udførlig omtalt, er det for at komme misforståelser om, at det er gået for stærkt, til livs, og fordi det var den første brugsforening i Grønland.

I april 1963 blev *Brugsen Manitsok* stiftet i Sukkertoppen. Her var forud gået ca. et års forberedende arbejde af en kreds interesserede. Inden stiftelsen havde man indtegnet 77 medlemmer.

I Sukkertoppen ønskede man ikke at overtage KGH's butik, men søgte og fik efter næsten et års forløb tildelt en grund til opførelse af en butiksbygning. FDB opførte en mindre bygning, der blev udlejet til brugsforeningen, og i november 1964 åbnede den.

Senere har foreningen købt bygningen af FDB, og man opnåede erhvervsstøttelån til en del af købesummen. I 1967 har foreningen udvidet bygningen og har selv kunnet klare finansieringen. Medlemstallet nærmer sig 300, og det årlige salg er på næsten 2 mill. kr.

I Sukkertoppen virker brugsforeningen ved siden af KGH's butik og andre private butikker. Den klarer sig godt i konkurrencen.

Begge de igangværende brugsforeninger er selvstændige foreninger. De ejer deres bygninger med i Grønland normale lån. De ledes af deres bestyrelser, der vælges på den årlige generalforsamling. Bestyrelserne har ansat den daglige leder, efter at stillingen har været opslået.

Der er altså ikke tale om filialer af FDB, men om selvstændige brugsforeninger, der ligesom andre danske brugsforeninger er medlem af FDB. Den bistand, der ydes til brugsforeningerne i Grønland, er den samme, der ydes brugsforeninger andre steder i Danmark, dog gør afstande og rejseomkostninger, at der ikke kommer konsulentbesøg så ofte som hernede.

De former for lån og byggeri, FDB har ydet, går ikke udover, hvad der har fundet sted hernede. Det eneste punkt, hvor de grønlandske brugsforeninger har fået særbehandling, er, at der ydes 60 dages rentefri kredit på vareleverancer fra FDB. Andre steder yder FDB kun 30 dages rentefri kredit. Når der gives forlænget kredit, skyldes det, at man regner fra fakturadato, og da gods skal afleveres til afskibning 4 dage før afgang, vil der være gået mindst 14 dage fra fakturering til modtagelse, og såfremt skibet forsinkes eller udsættes, har man eksempler på, at der er gået mere end 30 dage.

6 nye brugsforeninger.

Brugsen Nuk blev stiftet i november 1966 i Godthåb med et medlemstal på 125.

Forud havde et arbejdsudvalg i ca. 1½ år undersøgt mulighederne for start af en butik, og der var sendt en forespørgsel til KGH om betingelser for overtagelse af KGH's fødevarebutik i Godthåb.

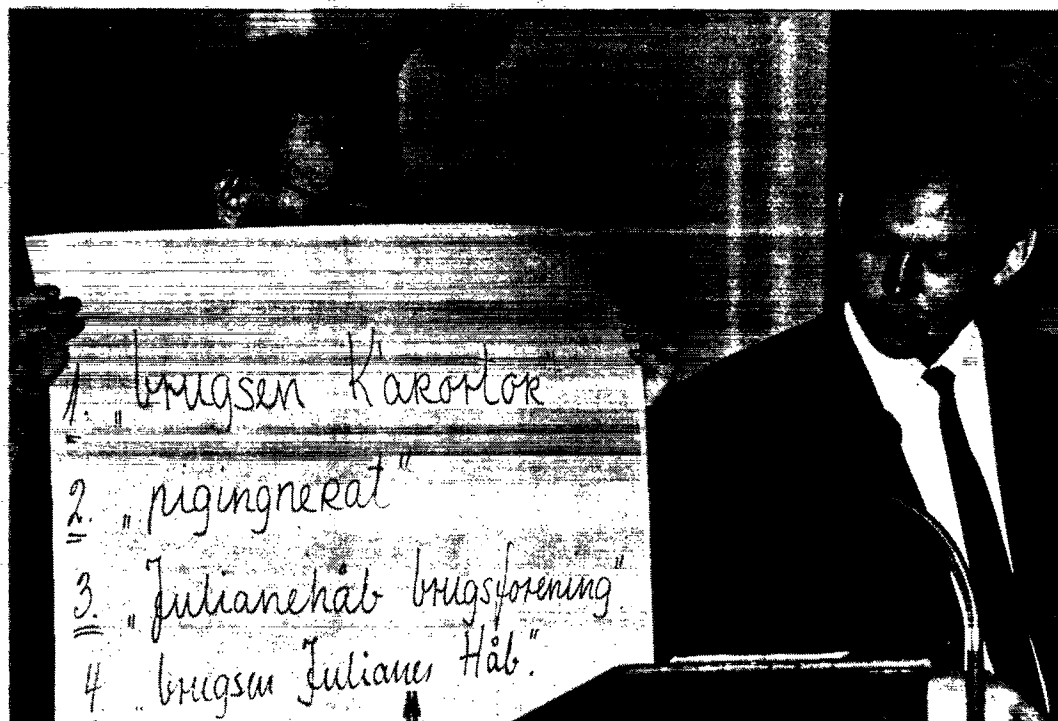
KGH forelagde spørgsmålet for Grønlandsministeriet og senere for Grønlandsrådet og kommunalbestyrelsen i Godthåb til udtalelse.

Velbesøgt generalforsamling i Nanortaliks nye forsamlingshus.

1. marts 1967 stiftedes i Egedesminde Brugsen Ausiait. 17. maj 1967 stiftedes i Julianehåb Brugsen K'akortok. 4. oktober 1967 stiftedes i Holsteinsborg Brugsen Sisimiut. 10. oktober 1967 stiftedes i Frederikshåb Brugsen Pamiut, og den 23. november 1967 blev i Narssaq stiftet Brugsen Narssak.

Alle bestyrelser er nu ved at undersøge mulighederne for at komme igang med butik. Fra nogle af foreningerne er afsendt anmodning til Grønlandsministeriet med forespørgsel om betingelser for overtagelse af KGH's butik. Bestyrelsen i Egedesminde er den eneste, der hidtil har meddelt, at man ønsker at overtage KGH's butik,

*Fra stiftelsen af brugsforeningen i Julianehåb den 17. maj 1967.
Man ser de fire forslag, der var fremsat til foreningens navn, det blev Brugsen K'akortok.*

medens man i Julianehåb afventer resultatet af undersøgelser om at bygge selv, før man vil tage stilling til evt. overtagelse af KGH.

Brugsen Manitsok i Sukkertoppen er ved at projektere en ny og større butiksbygning og har ikke hidtil ytret ønske om at søge overtagelse af KGH's butik.

Det ses heraf, at der er forskel på, hvad man i de forskellige byer mener om snarlig overtagelse. Det er dog mit indtryk, at man alle steder mener, det vil være en naturlig udvikling, at brugsforeningen efterhånden overtager KGH's detailfunktioner, men ikke nødvendigvis de bygninger, der i dag bruges som KGH-butik.

Den stilling, man tager i de enkelte byer, er afhængig af bl. a. KGH-butikkens stand og beliggenhed i forhold til den fremtidige byudvikling.

Bestyrelserne.

De grønlandske brugsforeningers bestyrelser kommer fra alle kredse i befolkningen. I 4 af de 8 bestyrelser er der valgt udsendte medlemmer, men alle steder er flertallet og formanden grønlandsk.

Bestyrelsen for Brugsen Sisimiut. Fra venstre: lærerinde Anc Olsen, maskinmester Niels Olsen, pastor J. C. Chemnitz, tømrermester Chr. Lennert, radiotelegrafist Peter J. Mathiassen, der er bestyrelsens formand, lærer Inorax Olsen og assistent Hendrik Lennert.

Ved ansættelse af forretningsmæssig leder i de to foreninger, der har butik, har bestyrelsesmedlemmerne været meget aktive. Ansøgningerne er blevet meget nøje gennemgået og vurderet, og det er bestyrelsen, der har underskrevet kontrakt med uddeleren.

Det ser ud til, at medlemmerne (kunderne) har et andet forhold til den leder, der er ansat af en lokal forening. Han opfattes som „vor mand“, selv om han er dansk, i modsætning til, hvad man er vant til i Grønland, hvor andre ledere ansættes og sendes fra et kontor i København.

Bestyrelserne har vist megen god økonomisk sans, når de har skullet stille forslag til generalforsamlingen om fordeling af de første års driftsoverskud. Man har været tilbageholdende med at udbetale høj dividende og har afskrevet og henlagt betydelige beløb til reserver. Alle var enige om, at når foreningen var startet på store lån, måtte man hurtigt muligt sørge for en fornuftig egenkapital.

Medlemmerne interesserer sig levende for foreningen. De møder i stort tal til den årlige generalforsamling og diskuterer ivrigt foreningens forhold. Som eksempel kan nævnes indførelse af salg på afbetaling. Da KGH i september 1965 påbegyndte salg

på afbetaling, opstod et problem i Nanortalik. Da KGH ikke mere havde nogen butik der, kunne befolkningen ikke købe på afbetaling hos KGH. Forslag om indførelse af afbetalingssalg blev forelagt på brugsforeningens generalforsamling i november og nedstemt med stort flertal. Flere udtalte, at det var for farligt at begynde på. Man skulle hellere vente et år og se, hvordan det gik med KGH's afbetalingssalg.

Året efter blev spørgsmålet forelagt igen, og man havde indhentet oplysninger om, hvordan det var gået i andre byer; denne gang blev forslaget godkendt, men ikke enstemmigt.

I Sukkertoppen har spørgsmålet om indførelse af salg på afbetaling været forelagt brugsforeningens generalforsamling flere gange, men er hidtil blevet afvist.

Forsigtighed.

Fra det tidspunkt, hvor de to første brugsforeninger blev stiftet, gik der 3½ år, før den tredje kom til.

Der er grund til at erindre om den mistro og skepsis, der fortrinsvis i andre grønlandske byer var for, om det nu også kunne gå i Nanortalik. Om den skepsis, der dengang kom til udtryk, har været medvirkende til, at man i Nanortalik ville vise, at man også duede i den sydligste del af Grønland, er vanskelig at sige, men jeg tror, det har betydet noget for Nanortaliks indbyggere, at det trods denne skepsis har vist sig, at brugsforeningen klarer sig godt og giver overskud.

At man i andre byer har været afventende, er vel naturligt. Det var noget nyt i Grønland, der skulle prøves. Den overdrevne skræk, der fra mange udsendte kom til udtryk over for foreninger med solidarisk ansvar, har formentlig været medvirkende til, at man andre steder ventede, til man kunne se resultaterne fra Nanortalik og Sukkertoppen.

KGH – brugsen.

Som nævnt var KGH meget positiv og aktiv ved starten af brugsforeningen i Nanortalik. Fra KGH's blad „Forbrugeren“ kan citeres slutningen af omtalen af brugsforeningens overtagelse af KGH-butikken: „Der er utvivlsomt mange, der vil bifalde direktør Hans C. Christiansens svar på spørgsmålet, om han så optimistisk på denne begivenhed. – Afgjort, og jeg ønsker oprigtigt held og lykke med foretagendet“.

På denne baggrund er det forståeligt, at bestyrelserne for de andre brugsforeninger forventer et godt og positivt samarbejde med KGH, uanset hvilken måde de kommer i gang på.

KGH's hidtidige butik i Nanortalik med nyt skilt. I maj 1966 fraflyttede brugsforeningen denne bygning, og KGH har nu indrettet den til kontorer.

Et samarbejde med KGH er også tvingende nødvendigt, så længe KGH har eneret på import af de fleste afgiftsvarer, og også er de eneste, der kan opnå dækning af underskuddet ved salg af „tilskudsvarer“. Hertil kommer, at KGH står for transporten til og fra Grønland.

I forbindelse med forespørgsler fra andre brugsforeninger om overtagelse af KGH-butikker er der også i den offentlige debat rejst nogle principielle spørgsmål. KGH's underskud vil stige, når man mister den fortjeneste, der hidtil har været på bybutikkerne! Skal KGH fortsætte med at forsyne udsteder i et distrikt, hvor KGH

ikke har butik i byen? Hvad med det tabsgivende „Blokbojsalg“ af brændsel, bygge-materialer og erhvervsredskaber?

Det kan undre, at disse spørgsmål er blevet draget så kraftigt frem nu – og særlig i forbindelse med overtagelsen i Godthåb. At KGH mister fortjenesten i byerne begyndte allerede i 1951, da KGH's eneret på detailsalg blev ophævet, og private butikker startede. Nogle skønner, at godt halvdelen af butiksvaresalget i Godthåb i 1966 gik gennem private butikker, og KGH har altså „mistet fortjenesten“ på dette salg ved beslutningen om ophævelse af eneretten.

Samtlige politiske instanser fra kommunalbestyrelse, Landsråd til Folketingets Finansudvalg godkendte, at KGH i Nanortalik kunne overdrage butiksvirksomheden til en brugsforening.

Samtlige kommissioner og udvalg, der siden krigen har udtalt sig om erhvervsforhold, har nævnt andelsforeninger dannet af lokale kredse som naturlige og førsteberettigede afløsere af offentlige virksomheder.

At det i en overgangsperiode kan komme til at koste det offentlige penge i form af „mistet fortjeneste“, kan ikke komme bag på nogen. Fra „KGH Orientering“ januar 1966 kan citeres følgende af direktør Hans C. Christiansens omtale af KGH's økonomi: „Det er klart, at øget privatisering inden for KGH's funktionsområder i praksis kun vil kunne komme på tale på de felter, hvor private kan påregne et passende vederlag og herunder en passende forrentning af den af dem indskudte kapital“. Senere siges det: „Hvis der træffes politisk beslutning herom, vil private naturligvis kunne overtage flere af de KGH-butikker, der giver overskud, men det kan aldrig medføre mindre statstilskud til forsyningstjenesten. Ved at KGH mister den overskudsgivende del af sine butikker, vil man nemlig yderligere og særdeles føleligt belaste den i forvejen anstrengte økonomi for de resterende butikker. Hertil kommer, at statstilskuddet stadig bliver tilbage som led i den engroshandel, der fremdeles må opretholdes for at sikre landets forsyning med nødvendighedsvarer, som ifølge politisk beslutning skal sælges under kostpris“.

Direktøren nævner videre, at såfremt de rentable virksomhedsgrene overdrages andre, vil det økonomiske resultat for det, der derefter skal administreres af KGH, blive ringe. „Ingen private drømmer om for egen regning at overtage denne del af virksomheden – og det skal de så sandelig ikke lastes for“.

Man skal ved vurderingen af disse spørgsmål huske på, at en brugsforening er underkastet de samme økonomiske vilkår som enhver anden privat virksomhed. Man har ingen andre at få dækket et underskud hos end ejeren – altså medlemmerne.

I forbindelse med overtagelsen i Godthåb har der været nævnt nogle tal om, hvor stort et tab („mistet fortjeneste“) KGH ville få. I Grønlandsposten for 13. april 1967 nævntes, at KGH's samlede salg i Godthåb på 28,5 mill. kr. havde givet 2,3 mill. kr.

Den første lærling udlært i en grønlandsk brugsforening.

til dækning af handelens fælles ledelses- og tilsynsomkostninger. Tallet synes stort, og er måske også for stort, idet man ved en gennemgang af de regnskabstal, der er offentligt tilgængelige, ikke kan finde så store beløb. Hertil kommer, at brugsforeningen i første omgang kun har anmodet om overtagelse af fødevarebutikken. De nævnte 28,5 mill. kr. omfatter KGH's samlede detail- og engrossalg i Godthåb.

KGH's tab ved afgivelse af fødevarebutikken kan ikke opgøres nøjagtigt, men et skøn på grundlag af de kendte tal viser, at beløbet vil ligge omkring 300.000 kr. Dette beløb vil kunne reduceres. De fælles ledelses- og tilsynsomkostninger – både i

Godthåb og København – må kunne nedbringes, når en gren af virksomheden afgives. Dette kan formentlig først ske i løbet af nogle år og må kunne indpasses i de øvrige bestræbelser for afvikling af statsvirksomhed på områder, hvor andre kan klare opgaven.

Udstedsforsyningen.

Så længe mange af udstedernes fremtid er usikker, vil det være uforsvarligt at belaste en nyetableret grønlandsk virksomhed med det underskud, der er forbundet med forsyning af udstederne. På længere sigt vil det være naturligt, at et distrikts udstedsforsyning klares af andre end KGH, men det forudsætter rentabel drift eller offentlige tilskud.

KGH's tab på udstedsforsyningen opstår ved, at der er truffet politisk beslutning om, at KGH ikke må tage mere for varerne på udstederne end i byerne, og så længe denne beslutning er gældende, må man også ad politisk vej dække de udgifter, der er forbundet hermed. Her er ikke taget stilling til, om ensprissystemet er rigtigt i den nuværende situation i Grønland. Af sociale grunde kan man formentlig ikke indføre omkostningsbestemte priser alle steder. Det er ikke kun et problem i forholdet mellem by og udsted, men også byerne imellem, og hvis man tænker på Østgrønland og det nordligste Grønland, rejser der sig helt anderledes og større problemer.

Fremtiden.

Driften af de første brugsforeninger har vist, at dette er en virksomhedsform, der kan bruges i Grønland. De økonomiske resultater har været tilfredsstillende for foreningerne, og der er foretaget en betydelig opsparing i form af voksende egenkapital. Medlemmerne og bestyrelserne har forstået dette. Man har ansvar og træffer beslutninger på områder, hvor man før kun var rådgivende.

Efterhånden som brugsforeningerne kommer i gang og bliver konsolideret, vil de også kunne tage opgaver op med forsyning af levedygtige udsteder, enten i form af foreninger på udsteder eller som filialer af en samlet brugsforening for et helt distrikt.

Det, der i 1963 startede i Nanortalik, kan blive en meget vigtig del af de bestræbelser, der udfoldes for at give den grønlandske befolkning større ansvar og indflydelse på samfundets udvikling.

Den arbejdsform, man nu lærer at kende, vil måske kunne bruges inden for andre erhvervsområder.

Viby Sjælland i februar 1968.